

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 15.

ZATERDAG 10 APRIL 1920.

OP HET MEER VAN GENÈVE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

KINDEREN DER ZEE (15), NAAR HET ENGELSCH VAN H. DE	
VERE STACPOLE	BLZ. 170
CHINEESCHE RATTENVANGERS, DOOR G.	" 171
AAN HET MEER VAN GENÈVE, DOOR THEO DE VEER,	
GEÏLLUSTREERD	BLZ. 169, 172—173
HET KASTEEL VAN LIMBRICHT, DOOR A. J. A. FLAMENT,	
GEÏLLUSTREERD	BLZ. 174—175
LEVENSAVOND (SLOT), DOOR M. VAN KAMPEN	BLZ. 176
STEYR, DOOR MAX EISLER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 176—179
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST.	
MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	BLZ. 179
WORMERVEER IN DE ACHTTIENDE EEUW. ILLUSTRATIE	" 180

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men geheve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

KINDEREN DER ZEE.

15) Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpoole.

BOEK II.

HET LAND VAN DE ALK.

IN de eerste plaats was hij geheel verschillend van de mannen, die zij tot nu toe had gekend. De moderne IJslander is niet iemand die op den voorgrond treedt; hij is opgegroeid en heeft zich ontwikkeld in een uithoek der wereld, dit is de oorzaak van zijn tekortkomingen. Ericsson echter zou overal hebben uitgeblonken; zelfs in Kopenhagen had Schwalla niemand ontmoet zooals hij. Nog afgescheiden daarvan, had haar de uitdrukking van zijn blik getroffen, toen hij door Magnuss aan haar werd voorgesteld. Zij was er niet aan gewend om bekeken te worden als ware zij een stuk hout, en dan nog wel als een onbelangrijk stuk hout. Indien Ericsson een gewone man geweest ware, zou zijn volkomen onverschilligheid haar niet zoo zeer zijn opgevallen, maar deze behandeling door een zoo bijzonder knappe persoonlijkheid, deed een gevoel in haar ontwaken dat zij tot dusverre nog nooit had gekend, een gevoel van beleedigden trots. Tot nu toe had zij geleefd in het afgesloten Paradijs waarin een jong meisje leeft, en alles betrekking hebbende op de andere sexe, waren woorden en nog eens woorden geweest — huwelijk, liefde, flirtation enz. Zij had ze alle gebruikt en meende hun beteekenis te begrijpen, hoewel zij in werkelijkheid niets hiervan doorgrondde. Met andere woorden, haar gemoed was nog volmaakt rein. Ware zij in staat geweest tot het koesteren eener minder mooie gedachte, dan zou zij nooit Gudmundsson als toekomstige echtgenoot hebben gekozen. Zij had hem aangenomen, omdat hij haar in deze verhouding precies hetzelfde toescheen als ieder anderen man. Voor een pic-nic zou zij een der jongelui uit Kopenhagen hebben gekozen; als echtgenoot was Gudmundsson even goed, zelfs beter, want hij was zeer verstandig en zij koesterde een groote bewondering voor zijn kennis en wereldwijsheid.

Bovendien zou hij haar niet weghalen van de Breidifjord, en daarbij kwam nog dat haar vader dit huwelijk wenschte.

Dit stond voor haar gelijk aan een bevel.

Men zou Schwalla kunnen vergelijken met een wilde zwaan, uitgebroed in een zwerm van witte zeeraven en meeuwen, eenigszins met hen verwant, en toch onkundig van dit feit, totdat een andere wilde zwaan opeens op een rots zou verschijnen, een zwaan die de geheele wereld had rondgereisd en hier was aangeland door den drang van het Noodlot, en den storm. Dit was een woeste,

wilde, mannelijke zwaan, waarin zij haar eigen soort zou herkennen, maar die niets van haar weten wilde en haar aanzag met denzelfden blik als waarmede hij de witte zeeraven en meeuwen begroette.

Terwijl zij breide, verwijlden haar gedachten ver van de Breidifjord. Ach! dat waren vreemde landen en zeeën waarvan Magnuss fjord. Ach! dat waren zelfs waren schilderachtig. Zij haalde zich alle afbeeldingen van Japan en zijn bevolking voor den geest en trachtte zich het meisje voor te stellen, waarop de groote Ericsson verliefd was geworden en voor de eerste keer in haar leven stuitte, het haar tegen de borst, dat een man op een meisje verliefd werd, alleen omdat dit gevoel zich in een geheel anderen vorm voordeed, dan zij het kende. Het was alsof een krachteloze persoonlijkheid waarmede zij altijd had samengeleefd, plotseling scherpzinnig en werkzaam was geworden en haar vroeg naar dingen waarvan zij niet het minste afwist: Wat is huwelijk? Wat is liefde? Wat is de man? Wat is de vrouw?

Van haar breiwerk opziende, ontmoette zij Magnuss' blik, en bloosde alsof hij haar had betrappt op iets waarover zij zich moest schamen.

Toen hervatte zij haar werk, terwijl zij luisterde naar het eindeloze gesprek van haar vader over de zalmen. Hij wist meer van dit geheimzinnig volkje der zee dan iemand anders op IJsland en zelfs hier buiten; hij kon nagaan hoe de vooruitzichten waren der zuidelijk en westelijk gelegen fjorden, door den toestand waarin zich de noordelijke bevonden — in de oostelijke rivieren is, op zich de één uitzondering na, geen zalm — en naar het aantal visch dat de eerste keer werd opgehaald, bepaalde hij hetgeen het seizoen waarschijnlijk zou voortbrengen; de eenige rivier op IJsland, waarin zich altijd zalm ophoudt, is de Ellithaar, bij Reykjavik. Hij hield er een theorie op na, om dit voor hem treurige feit te verklaren, zooals hij er ook een had voor het aangename, dat de zalmen uit de Ellithaar kleiner zijn en zelden meer wegen dan vijftien Engelsche ponden. Hij was nog bezig met het probleem te verklaren, waar de zalmen heengingen wanneer zij de rivier verlieten en naar zee terugkeerden, toen Gudmundsson werd aangediend.

De zwaarlijvige man trad binnen, groette Gunarsson, kuste Schwalla plechtig op het voorhoofd, knikte Magnuss toe, nam daarna plaats en stak een sigaret op. Ofschoon hij dien morgen Magnuss had behandeld als de werkgever den werkmans, bejegende hij hem hier in Gunarsson's huis als zijns gelijke, maar zoo koel, dat Magnuss onder dezen ijzigen invloed spoedig afscheid nam en naar de herberg terugkeerde.

Gudmundsson overweldigde hem, zooals slechts een grove natuur het een fijne kan doen. Vreemd was het, dat hij niet jaloersch was op Gudmundsson; hij voelde zich door hem verpletterd, als door een noodlot. Het feit dat Schwalla den man had gekozen tot haar toekomstigen echtgenoot, deed dezen in zijn achting stijgen, meer nog dan zijn geld en persoonlijkheid dit deden.

Ofschoon het over tien was, werd de Flóka-vallei nog helder beschenen door het daglicht en het stadje was even wakker als 's middags. De IJslander geeft des zomers niet veel om tijd, de herberg was dus nog open en zou eerst na middernacht sluiten. Ericsson was nog niet teruggekeerd.

HOOFDSTUK VII.

SURSSON.

Toen Magnuss naar de Gunarssons vertrok, gebruikte Ericsson zijn avondeten en verliet daarna het logement om de omgeving eens wat op te nemen.

Hij bezat eigenschappen, die hem op de „President Girling” hadden doen opklimmen tot opzichter van de bakens en hem tot voorman der kabelmannen hadden kunnen maken indien hij in dienst ware gebleven: de eigenschappen om eenvoudig te denken, een helder verstand en snel te handelen.

Dit eenvoudige denken is vrij zeldzaam, er is groote concentratie van gedachten voor noodig en wanneer het gepaard gaat met helder inzicht, is het een hoogst waardevol bezit.

Magnuss zag alles door het waas van zijn eigen persoonlijkheid; Ericsson, indien niet onder den invloed van een meisje, zag de dingen vrijwel zooals zij waren.

Hij zag in Gudmundsson een dikken, ouden schelm, maar hij zag iets meer in hem — een ervvijand. Het was als de ontmoeting van een hond en een vos. Ongetwijfeld hadden in lang vervlogen tijden de voorouders van Gudmundsson Ericsson's voorouders bedrogen met den handel van beenen pijlen voor walrusvleesch, op de kusten der IJszee, en de voorouders van Ericsson hadden deze twijfelachtige handelwijze gestraft op de ruwe manier van den primitieven mensch.

Ericsson was er nu op uit om den vijand aan de kaak te stellen. Hij zou Gudmundsson bestrijden en wilde eerst het terrein verkennen. Hij kwam aan de steenen pier welke in zee uitkwam. Deze was breed en zwaar gebouwd, als die van Reykjavik, en zelfs nu, bij eb, niet geheel vrij van water. Hier kon men een boot meren bracht men hier aan land, en met goed weer ankerden de booten hier in drie vadem diep water, op eenige kabellengten afstands van de pier, inplaats van een schuilplaats te zoeken in de kleine haven zuidwaarts, aan den anderen kant der klippen gelegen.

Er lagen er nu vier of vijf voor anker. Het waren kleine, vierkanten, overboeide vaartuigen die elke zee konden trotseeren en

die gelijk slapende meeuwen, dobberden op de zachte deining van de golven van de Breidifjord, die kabbelend speelden met het zeewier aan den voet van de pier.

Een groot aantal kinderen hield zich onledig met het vangen der kleine vischjes die hier bij miljoenen voorkomen, en een man die op een ankertros zat te rooken, keek naar hen. Ericsson wenschte hem goedendag en ging naast hem zitten, terwijl ook hij naar de kinderen keek. Zij begonnen een gesprek, waaruit hij hoorde dat de naam van den ander Súrsson was.

Súrsson was ongeveer vijftig jaar oud. Zijn baard begon reeds te grijzen en zijn gelaat was verweerd. Hoewel hij heldere staalblauwe oogen had, bijna jongensoogen, bewoog hij zich langzaam en moeilijk, als iemand die onder moeite en zorgen gebukt gaat.

Hij bezat het huisje naast dat, door Ericsson dien dag gehuurd, en toen hij dit vernam, was hij zeer verwonderd.

„Ga je dan hier in Skarsstöd wonen?”

„Ja, anders zou ik het huis niet hebben gehuurd.”

„En je kameraad is Jonass Magnuss. Ik hoorde dat hij vandaag terug zou komen. En wat ga je uitvoeren?”

„Aan de visscherij doen.”

Súrsson lachte droevig.

„Werk je dan voor Gudmundsson, dengene waarvan je het huis huurde?”

„Ja”, antwoordde Ericsson, „wat is hij voor een soort man?”

Súrsson bleef een oogenblik zwijgen. Hij keek naar de kinderen.

„Wel”, zeide hij, „daar je een vriend van Magnuss bent en hier gaat wonen, is het niet alsof men tegen een vreemde spreekt. Je bent op de verkeerde plaats terecht gekomen.”

„Hoe dat zoo?”

Gudmundsson is geen man om voor te werken, en hij is toch de eenige die je hier werk kan verschaffen aan de visscherij. Ik weet het, want ik werk voor hem. Zie je die boot daar bij de boei die de zandbank aanduidt? Dat is de „Helga”, — mijn boot.”

Hij lachte weer toen hij de woorden „mijn boot” uitsprak, en Ericsson begreep de bedoeling van dit lachen.

„Hij leende mij drie jaar geleden het geld om haar te koopen. Ik moest hem afbetalen met hetgeen ik verdiende en hij zou mijn visch koopen voor den prijs dien hij zou bepalen en mij petroleum verkoopen; zoo was het contract. Ik dacht dat mijn fortuin was gemaakt, en dat ik met een beetje goed geluk, hem in een paar seizoenen kon afbetalen. Ik heb een zoon die met mij werkt, mijn vrouw doet het huishouden en wij zijn zuinig. De boot kost vierduizend kronur en in drie jaar tijds heb ik Gudmundsson slechts duizend kronur betaald en om dit te kunnen doen, hebben wij gebrek geleden.”

„Duizend kronur slechts in drie jaar, dat is een tegenvaller!”

„Het is geen tegenvaller — het is Gudmundsson. Het eerste wat hij deed, was mij de helft voor de visch te betalen van hetgeen hij betalen moest; het tweede was den prijs van de petroleum voor mij te verhoogen — niet dadelijk, maar langzamerhand. Gelukkig dat mijn huisje mijn eigendom is, zoodat hij tenminste de huur niet kan opslaan.”

Ericsson floot.

„En als ik hem niet binnen vijf jaar afbetaal dan neemt hij de boot”, eindigde de ongelukkige Súrsson en lachte weer.

„Waarom geef je hem de boot niet terug en ga je ergens anders naar toe?”

„Als ik dat deed, zou ik hem de rente van de vierduizend kronur moeten betalen, en indien ik dit niet kon, zou hij mijn huisje en stukje grond nemen.”

„Vervloekt”, zeide Ericsson.

Een van Ericsson's beste eigenschappen was zijn afkeer van wreedheid en onderdrukking. Deze man, die in zijn tijd de vrouwen vrij slecht had behandeld, had waar het niet de andere sexe gold, een zacht plekje in zijn hart voor de ongelukkigen en hij vervloekte Gudmundsson zoo oprecht, dat Súrsson dadelijk zijn vriend werd.

„Kijk eens hier”, sprak Ericsson, wien plotseling iets inviel. „Je bent hem drieduizend kronur schuldig. Als je hem die betaalt, zou de boot dan van jou zijn?”

„Ja, dan zou ze van mij zijn.”

„Is ze in goeden staat?”

„Zoo goed als nieuw; zij is nog nooit op een rots of een zandbank gelopen en Thordursson heeft haar gebouwd. Zij houdt het nog wel vijftien jaar uit.”

„En de machine?”

„Een zoo goed als nieuwe „Buffalo.”

„Van wie hoort het vischtuig?”

„Ik moest het vischtuig leveren.”

„En het aas?”

„Ook van mij.”

Ericsson zat een oogenblik stil in gedachten voor zich heen te fluiten. Toen wendde hij zich tot Súrsson.

„Hoe zou je 't vinden als ik je boot kocht, jou duizend kronur betaalde en aan Gudmundsson de rente van drieduizend, — of beter nog natuurlijk ze jou geven om hem te betalen — want hij zal mij de boot wel niet willen verkoopen.”

„Hoe of ik het zou vinden?” sprak Súrsson, „wel, het zou mij best lijken.”

„Je moet niet vergeten dat ik nu vierduizend kronur geef voor een boot welke niet nieuw is. Als de romp en de machines echter goed in orde zijn, doe ik het. Ik heb liever dat jij er winst bij hebt, dan niet. Je bent gemeen behandeld geworden, maar daarom gaat

het nu niet. De zaak is deze, dat, als ik hier blijf en een visscherij ga beginnen, ik Gudmundsson moet bevechten en dan wil ik jou op mijn hand hebben.”

„Maar meen je werkelijk wat je zegt?”

„Ik meen altijd wat ik zeg. Natuurlijk zal Gudmundsson als hij merkt dat ik jou boot heb gekocht, woedend zijn en zul je geen werk meer van hem krijgen.”

„O, daar had ik niet aan gedacht,” sprak Súrsson een oogenblik uit het veld geslagen.

„Maar je zult werk te doen krijgen voor mij.”

„Voor jou?”

„Ja, voor mij. Ik ben hier gekomen om Gudmundsson te bestrijden. Ik heb het geld, en het eenige wat mij mankeert, zijn mannen. Jij begint opnieuw met duizend kronur in je hand die je op de Landsbanki plaatst. Ik geef jou en je zoon dan tijdens het seizoen het loon dat visschers gewoonlijk verdienen, jelui moeten hard aanpakken en ik zal je zeggen waarom. Ik heb alles overlegd, terwijl ik met je sprak en ik zie de mogelijkheid goede zaken te maken. Ik zal hier zelf den volgenden winter een motorboot bouwen met het geld dat ik heb verdiend met de visscherij, gedurende het seizoen en nog een beetje van mijzelf er bij. Dan beginnen wij het volgend seizoen met twee booten, en ik geef jou en je zoon aandeel in de onderneming. Daarom zal je in den zomer wel hard werken.”

„Ga je zelf een boot bouwen?”

„En waarom niet? Men kan alle onderdeelen kant en klaar uit Kopenhagen laten komen; wij hebben alleen maar voor het hout en de samenstelling te zorgen. Jij moet natuurlijk meehelpen, want zooals ik zei, krijg je aandeel in de onderneming.”

„Hemelsche goedheid! Wat een kerel ben jij!”

„Ik ben een diep-zee kabelman, meer niet, en bij de diep-zee kabellegging moet men van alles kunnen. Ik heb dertienduizend kronur tot mijn beschikking, want mijn maat doet mee, en ik zal dien vetten dief van een Gudmundsson verslaan en zijn macht over Skarsstöd vernietigen. Ik was van plan geweest, overmorgen met de Thordur naar Reykjavik te gaan om een boot te koopen, maar ik ben van plan veranderd — dat is te zeggen, als jij toeslaat — en je boot mij bevalt.”

„Wanneer zou je mij de duizend kronur kunnen betalen?”

„Morgenochtend. Ik heb vijfduizend kronur aan banknoten van de Landsbanki in mijn zak en morgenochtend zal ik je vierduizend kronur voor je boot geven. Jij gaat dan naar Gudmundsson en betaalt hem zijn drieduizend en dan kunnen wij meteen aan het visschen gaan. Wanneer wij geluk hebben, kunnen wij onze visch met de „Thordur” naar Reykjavik zenden. Zij hebben mij gezegd, dat het nu de tijd is voor heilbot.”

„Ja, de heilbot is nu uitstekend achter de Fulmarrots en de kabeljauw belooft zoo goed te worden als wij in langen tijd niet hebben gehad. Ik ben je man — ik ben je man hoor! Ja, maar Gudmundsson zal woedend zijn en hij is niet gemakkelijk als je hem tegenwerkt.”

„Ik ben nog ongemakkelijker”, zeide Ericsson. „Het is een gevecht tusschen hem en mij, en jij hebt niets anders te doen dan toe te kijken met je duizend kronur in je zak. Wel, waar is jelui moed gebleven, dat je niet eerder den strijd met hem hebt aangebonden?”

„Wanneer iemand arm is,” sprak Súrsson, „zakt de moed hem in de schoenen. De vloek van den armen man is zijn armoede, zooals ik Dominee Olsen eens in de kerk hoorde zeggen.”

„Wel, je bent nu niet langer arm. Kom, help me maar eens die boot van de helling sleepen, dan gaan wij eens een kijkje nemen naar de „Helga”.

Er lag een lichte boot op de pier boven hoogwaterpeil. Zij droegen haar te water en roeiden naar de „Helga.” Ericsson klom aan dek en bekeek haar van onder tot boven. Hij onderzocht den achterstev, de bronzen schroef en de machine stuk voor stuk, zooals een juwelier edelsteenen. Toen verklaarde hij tevreden te zijn, hoewel de bewijzen dat het geen nieuwe boot meer was, voldoende aanwezig waren om hem te rechtvaardigen, indien hij den koopsom verlaagde.

(Wordt vervolgd).

Chineesche Rattenvangers.

In de Britsche kolonie te Hongkong zijn van Gouvernementswege rattenvangers aangesteld. Het zijn inboorlingen, en hun primitieve, doch lang niet zonder succes verlopende werkwijze is er meer op gericht om ratten te vangen dan wel om die uit te roeien.

Deze beambten komen tegen den avond huis aan huis en zetten daar in kamers en gangen hun vallen uit, met vogellijm bestreken plankjes, welke zoo opgesteld worden dat het daartusschen gestrooide lokaas niet kan bereikt worden zonder dat de ratten met de lijn in aanraking komen. Den volgenden morgen worden de vallen nagezien, de vangst wordt perceelsgewijze bijeengebracht en overgebracht naar het gebouw van den bacteriologischen dienst ter sectie en onderzoek op builenpestbacillen. Elk huis, waarin besmette overbrengers dezer gevreesde ziekte worden aangetroffen, moet vanwege den gezondheidsdienst onmiddellijk uitgerookt en deugdelijk ontsmet worden. G.

Verbetering.

In „Buiten” van 27 Maart l.l., blz. 154, regel 2 van onderen, staat (in het artikel „Het paard in de wieg”) „exemplaren”. Dit moet zijn: exempelen.

MONTREUX AAN HET MEER VAN GENÈVE.

AAN HET MEER VAN GENÈVE.

EEN December achtermiddag, — een dier grijze-, dier donkere achtermiddagen kort voor Silvester....
Over het land rond Lausanne hangt dagen al een vage mist, en het is maar nauw, dat men hier en ginds van de bergen iets nog ziet.

Toch is het buiten zacht nog, als waren wij eerst in den aanvang van het najaar, en bloeide er overal nog de teer paarse herfsttyloos en de blauwe braam.

Als kleurde er in de bosschen nog het geel en rood en bruin en goud.

Vanuit mijne woning aan de stille Avenue des Mousquines ben ik — voor het laatst nog eens van dit jaar — het vrije veld weer ingegaan, weer gegaan naar de wijngaarden van Lutry en van Cully, om dan straks terug te keeren over den grooten weg langs het meer.

De stad heb ik ver, ver achter mij nu, en ik ben in de eenzaamheid der verlaten wijntuinen, in de stilte van het rustende land.

Geen huis, geen hof, geen menschen zie ik hier meer rond mij, — alleen druivengaarden en druivengaarden, en muurtjes en muurtjes, mooie, oude, mos-begroeide muurtjes, waarin hier en daar een hek, een kleine deur, een poortje, — alleen druivengaarden, waarin op hunne korte, knoestige stronken de nu naakte, rossig bruine ranken aan grijs houten steunen nog gebonden staan, en waarin overal tusschen het gevallen blad een frisch groen onkruid nu woekert.

Wijntuinen en oude, bemoste muurtjes, die van den oever van het meer af, hier zachtken-aan, ginds steil, hooger en hooger komen, den een boven den ander, den een boven den ander, tot zij heuvel aan heuvel aan heuvel er bedekken.

Doch neen, — toch ben ik hier niet geheel alleen, toch is er het druivenland op dezen Decemberdag nog niet gansch verlaten. Want ziet! wordt daar ginder in dien wijngaard niet nog gewerkt? Een ietwat oud vrouwtje is het, dat bezig is er de grauwe houten steunen reeds den grond uit te trekken, om ze dan naast de wijnstammen neer te leggen, — een ietwat bejaard vrouwtje, met een papaverroode doek om het hoofd, en gekleed in een warm grijs boven mooi, verschoten blauw. Oud vrouwtje in het eenzame veld...

Ah! welk een onderwerp voor een doek, of misschien, ja misschien beter nog voor een aquarel, dat stemmige, even gebogen figuurtje met dat pittige plekje rood, daar in het stille land, daar in het late, doezelige licht van dezen winterachtermiddag.

Bijkans als vanzelf gaan op deze eenzame wandeling mijne gedachten weer terug naar de vorige malen toen ik hier was, denk ik aan den afgeloopen zomer hier, en aan het begin van den voorbijen herfst.

Aan den afgeloopen zomer, — toen alles er zoo heerlijk groen was in de wijngaarden, en 's morgens al heel vroeg een warme zon de tuinen en de muurtjes en de weggetjes daarbuiten beschijnen kwam, — toen onder een schier zuidelijken hemel er beneden aan de heuvels het meer schitterend blauw lag, met

aan den overkant van het water, als heel dichtbij, de Alpen van Savoye, — toen er, dat was in de heete dagen van Augustus, hier overal in de wijntuinen de bronsgebrande, halfnaakte „vignerons” de dubbel getande houweelen zwaaiden, er tusschen de rijen groen de grond nog weer losgewerkt werd en omgewoeld.

En aan het begin van den voorbijen herfst, — aan den tijd van de „vendange”....

Aan den tijd van de licht gouden- en wazig violet-blauwe vruchttrossen hier, — aan den vroolijken tijd van den wijnoogst, met zijn scharen van plukkers en pluksters, zijn kuipen en manden, zijn bolderende karren beladen met de zoete, rijpe druif.

Aan den tijd van het al kleurend wingerdblād.

Cully....

Ziedaar mij dan nu aan den grooten weg die van Lausanne, over Vevey naar Montreux en verder nog gaat.

Het stille wijnland ligt thans in de hoogte achter mij; hier nog slechts enkele ommuurde gaarden, en ge zijt aan den rand van het meer.

Ik laat het torentje van Cully nu links van mij liggen, en begin den terugtocht in de richting van het kleine, oude stedeke Lutry. Aan beide zijden van mij, eerst nog weer muurtjes, grijze, helgroen-bemoste muurtjes, en rustende wijntuinen, — aan mijn linkerhand, beneden mij, als ware het een zee nu, een kalme zee, het groote meer van Genève, — gansch in de verte, o maar heel, heel vaag, de kerktoeren en enkele hooge daken van het antieke stedeke.

Als verlaten gaat de groote weg hier voor mij uit; een enkele voetganger, — even een in alle, alle haast voortsnellende auto, en het is weer stil, weer stil en eenzaam er om mij heen. Doch ziet! behoort dit niet ook eigenlijk bij een winterachtermiddagwandeling op het land, bij een kleine, kleine zwerftocht door het sluimerende veld?

Inderdaad, aan een zee, aan een kalme, groote zee, — dat is waar het meer van Genève mij op dezen achtermiddag aan doet denken.

Aan een rustige zee, die nu zilvergrijs, straks plots zich dan weer donkergroen zal voordoen, donkergroen met hier en daar even het felle wit van een te speelsche golf, om wéér eenige oogenzich te toonen.

Alleen water zie ik, alleen water, — het land aan de overzijde, de Alpen van Savoye, zij zijn op deez' dag geheel in een dichten nevel verborgen, — alleen water, waarboven met breeden wiekslag hoog een enkele meeuw nu vliegt.

Alleen water....

Neen, niet vaak trof ik het meer zoo grootsch, zoo indrukwekkend zoo geheimvol.

Het dorpje Villette voorbij, kom ik nu allengs weer in de meer bewoonde wereld. Dewelke zich hier — o! heerlijke vooruitgang

toch! — terstond al kenmerkt door een keurig effen spoorbaan, rijzige telegraafpalen waaraan groote vierkanten vol glanzig witte porseleintjes, een tal van donkere draden, en in brutale kleuren geschilderd, ronde signaalborden. Maar gelukkig, daar buigt zich die ijzeren weg reeds weer naar rechts, om weldra uit mijn oog te verdwijnen. En een poos kan ik nu nog weer genieten van het onbedorven landelijke, — van het wijde meer en van de stille wijnheuvels en van de hier en ginds nog staande heel, heel oude huizingen.

Ah! die streng mooie, feodaale huizingen hier, met hunne trotsche grauwe muren, hunne hoogopgaande, roodbruine daken, hunne enkele kleine, vaak getraliede vensters!

En daar, die ronde, grijze, middeleeuwse toren met zijn statige kanteelen, daar hoog naast die seigneurale hofstede!

Het is de toren van koningin Berthe, — la tour de la „royale filandière.”

Foto R. Chapallaz.

AAN HET MEER VAN GENÈVE. LUTRY.

La reine Berthe....

O, hoe dikwijls spreekt men u niet „nu” nog van die goede, pieuze koningin welke eens, heel, heel, heel lang geleden, hier over het land regeerde.

La bonne reine Berthe....

Vraag de wijngaardeniers hier, — vraag hier de jongens en meisjes eens naar hare geschiedenis, — geen van hen, die ze niet kent en ze u niet heel graag, en ik zou haast zeggen, met een zekeren eerbied nog vertellen zal.

Het was dan omstreeks het jaar 920, dat Berthe, — dochter van den machtigen hertog Bourcard I van Alémanië —, door haar huwelijk met koning Rodolf II van Bourgondië, Koningin over dit land werd. Immers, tot het koninkrijk Bourgondië behoorden toentertijd ook de tegenwoordige Fransch-Zwitsersche kantons Valais, Vaud en Neuchâtel. Ja, zelfs maakten deze kantons toen het middelpunt van 's koning's gebied uit.

En zoo ook woonden dan Rodolf en zijne gemalin, — vaste residenties hadden de koningen in die oude dagen nog niet — nu eens in Lausanne, dan eens in Saint-Maurice of in Yverdon, dan weer in Payerne of aan de oevers van het Thuner meer.

Waar echter koning Rodolf een eergierig en krijgsmachtig vorst was, voerden dra groote en langdurige veldtochten hem weer buiten zijn rijk, en was het „la reine Berthe”, die gedurende de afwezigheid van haar gemaal, het land Bourgondië regeerde.

En geen goedhartiger —, geen edeler en rechtvaardiger gebiedster hadden hare onderdanen zich kunnen wenschen.

Rodolf stierf in 937, opgevolgd door zijn dertienjarigen zoon Conrad, die dra te Lausanne tot koning werd uitgeroepen en gekroond.

En weer was het koningin Berthe, die het groote rijk Bourgondië zou bestieren.

Hetgeen middelerwijl voorwaar geen gemakkelijker taak bleek te zijn geworden, integendeel, zeer groot was in haar land nu de behoefte aan een beschermend en weldoend gezag. Immers de edelen, sterk achter hunne hoge burchtwallen, verdrukten de arme bevolking, aan 's koning's wetten gehoorzaamde haast niemand meer, de wegen waren al onveiliger en onveiliger geworden, terwijl plunderende benden van Hongaren en Saracenen het veld aflieden en er overal den oogst zich toeëigenden.

La bonne reine Berthe....

Veel heeft zij voor dit land gedaan toen

Overal ging zij, sprak zij recht, zocht zij het goede op te wekken, moedigde zij aan, gaf zij het voorbeeld.

Overal ging zij, de „nederige koningin”, — en gelooven wij de overlevering hier, dan verliet haar, ook zelfs op die verre, moeilijke tochten te paard, haar spinrokken nooit.

En zoo liet zij, ter bescherming harer onderdanen tegen de Hongaren en de Saracenen, dan ook die zware torens en versterkte muren en burchten er toen bouwen, waarvan men u nu hier en ginds de ruïnen nog toont.

Wat banale huizen eerst, dan, een weinig verder, enkele leelijke, nieuwmodische villa's nog voorbij, en ik ben in het heerlijk oude Lutry nu. In een heerlijk mooi, antiek stedeke.

Ping!.... ping!.... pang!....

Deftig kalm slaat er juist bij mijn binnenkomen, van het grijze kerktorentje een klok het al late achtermiddaguur.

Ping!.... ping!.... pang!....

Weemoedig melodische klanken zijn het, droef sonore klanken, als van eene heel, heel oude kloosterklok.

En nu volg ik allereerst een mij bekend weggetje, dat naar rechts, mij voorbij „le vieux château de Lutry” zal voeren. Want ja, even wil ik hier het kasteel toch nog weer van dichtbij zien, — wil ik er omheenloopen, wil ik er nog weer voor stilstaan, voor de met klimop hier en daar begroeide, zware muren, voor de groote, ijzerbeslagen binnenhofpoort met haren antieken klopper, voor de getraliede vensters en venstertjes, met hunne rood-wit geschilderde houten luiken.

Het kasteel bezoeken?.... Ik weet zeker dat de Fransche familie die het thans bewoont, er mij gaarne toe in staat stelt.

Doch neen, — het zou waarlijk te laat voor mij worden! Dit op een anderen keer dus eens.

Mijn weg vervolgend, kom ik dan nu in de nauwe straatjes van het vredige, oude stedeke, — in pittoreske, kleine, enge straatjes, waarin geheimzinnig duistere poortjes en binnenhofjes, in stille straatjes, hier en ginds overspannen nog door forsche, grauwe steenen bogen, in straatjes, waarin het donker bijkans is door de er boven ver overhangende daken. Tot ik dan weer plots op een licht pleintje sta, op een aardig, gezellig pleintje, waarop een pastorie, en een zestiend'eeuwsch kerkje met spitsen klokketoren, omringd door knoestige, laag geknotte platanen, — of, onverwacht in de hoofdstraat mij bevind, in Lutry's lange, smalle, bochtige hoofdstraat. Welke evenwel — helaas! al weer — door rails en draden van een elektrische tram jammerlijk ontsierd moest worden.

Ping!.... pang!....

Vreemd toch! hoe dit oude stadje hier aan het meer van Genève, mij ook nu weer, bijkans in alles, denken doet aan Spanje, — aan Cataluña en aan Aragon.

Even buiten Lutry....

Foto R. Chapallaz.

AAN HET MEER VAN GENÈVE. IN HET WIJNLAND BOVEN CULLY.

Ik heb den grooten weg vaarwel thans gezegd, en ben, door een zijlaantje, aan den oever van het meer nu gekomen.

Immers, wilde ik niet het laatste gedeelte van mijn achtermiddagtocht er langs het wijde, stille water gaan?

Dus begin ik dan een maar-net-even begaanbaar pad, een vaag „sentier,” hier te volgen. O, en een wel heel eigenaardig „sentier”! Want, ga ik nu eens over moeilijk te bewandelen, grove kiezel, iets verder weer klauter ik er over de verweerde ruïnen van een door stormvloed vernielden muur,.... om wéér een eindweegs verder er een heerlijk brokje strand te vinden.

Haast werkelijk zeestrand, waarop, met een even wit van schuim, de golfjes nu zachtken uitloopen.. THEO DE VEER.

HET KASTEEL VAN LIMBRICHT.

LIMBRICHT was rechteus en feitelijk tot in de 17e eeuw eene vrije Rijksheerlijkheid. Dit blijkt eenigzins hieruit, dat deze 't recht van muntslag had (wat eene usurpatie kon zijn), maar vooral uit de feiten, dat de heer niet werd geroepen tot de landdagen van Gulik en dat men van Limbricht in hooger beroep ging, voor de burgerlijke gedingen, op den Rijksschepensstoel te Aken en daarna op het Rijkskamergerecht. Maar in die dagen werd er raar omgesprongen met de leenheerlijkheid. Al naar gelang het te pas kwam, bijv. om bescherming te vinden tegen vijanden, finantieele hulp enz., sloot de heer een alzonderlijk contract, buiten de gewone leen-coutumen, met den een of anderen machtigen heer en verbond zich, door persoonlijk leenverband, 't welk de onderdanen der heerlijkheid niet raakte, of verplichtingen voor dezen meebracht.

De heeren van Limbricht hebben zich op deze wijze tot vasal gemaakt van de graven van Loon, de hertogen van Brabant, de heeren van Valkenburg, ook wel van de hertogen van Gulik. Werd dan de heerlijkheid bijvoorbeeld bedreigd door keizerlijke legers met inkwartiering, dan kon de heer zich als Brabantsch vasal verklaren, enz. enz. Ook tot adstructie van rechten op de heerlijkheid verhief men deze voor een der leenhoven, d.i. van een van die heeren, waaraan een heer van Limbricht zich leenplichtig had verklaard. Volgens eene verklaring van Herman van Limbricht in 1318 hield hij zijn kasteel van Limbricht van den hertog van Brabant als een open huis, den voorburg met de daaraan verbonden heerlijke rechten als een leen van Valkenburg en de bijbehorende landen tusschen Born en Millen met annexe rechten als een leen van Loon. Bij invallen van vijanden had hij van den ver afgelegen zetel der keizerlijke regeering niet veel te verwachten. De oudste heeren van Limbricht heetten zich eenvoudig naar hun heerlijkheid, waarvan de oude naam Limburg was (met alle nuanceeringen: Limporch enz.).

Of zij verwant waren aan de hertogen van Limburg is niet na te gaan.

In 1260 komt een Hermannus de Limburg in een charter voor; 28 Oct. 1273 beloofde Gerlach, heer van Limporghe, een vrijgoed aan te wijzen, ter waarde van 30 mark Keulsch, om door hem en zijne erven van den hertog van Brabant ter leen te houden en schijnt daartoe zijn ouderlijk slot te hebben aangewezen, want wij zien, dat sedert dien tijd het huis Limbricht een leen en open hof der hertogen van Brabant is gebleven. In 1292 komt Ermingarde van Reide, weduwe van Giselbert van Limborg, voor, in 1294 een Christiaan van Limburg. In 1318 werd Herman heer van Lynbouch met dit slot beleend door den hertog van Brabant. Omstreeks 1378 werd Limbricht verheven door Arnold heer van Steyn, die het van zijn moeder Gertrudis, vrouw van Limbricht, van den ouden stam, had geërfd, voor de Loonsche leenzaal. Deze Arnold verpandde Limbricht voor het voornoemde leenhof in 1381 aan Adam van Berghe voor 300 goudgulden en in dat zelfde

jaar werd A. voor 't leenhof van Valkenburg met de voorpoort en 't kasteel en al wat daarvan te leen houdt, beleend. Intusschen was Arnold van Steyn en Limbricht omstreeks 1390 overleden en erfde de oudste zoon van Daniël van Merwede, die met een zuster van Arnold was gehuwd en ook Daniël heette, Steyn en de 2e zoon van Arnold Limbricht. Deze Arnold maakte in 1391 zich van Steyn Arnold Limbricht. Deze Arnold maakte in 1391 zich van Steyn Arnold Limbricht. Deze Arnold maakte in 1391 zich van Steyn Arnold Limbricht. Deze Arnold maakte in 1391 zich van Steyn Arnold Limbricht.

In 1423 al weer verwisseling van heer: Arnold van Merwede sloot toen met Johan van Loon, heer van Heinsberg, eene overeenkomst, dat hij zijn levenlang de heerlijkheid zou bezitten en het kasteel Limbricht bewonen, dat van de inkomsten hij en Johan van Loon elk de helft zouden bezitten, den magistraat benoemen en afzetten, en hij door afzonderlijke brieven, den heeren van Heinsberg 't bezit van Limbricht verzekerde. (1) De erfgenamen uit

het Steynsche Huis betwistten hem echter 't bezit der heerlijkheid. Na den dood van Arnold van Merwede had n.l. zijne nicht Margaretha, dochter van Daniël, de heerlijkheid geërfd. Zij huwde met Willem van Brederode en droeg de heerlijkheid in 1426 over aan Hendrik van Welkenhuysen, die door zijn vrouw Agnes, dochter van Adam van Berghe, de 300 goudgulden op de heerlijkheid staande, door haar vader voorge-schoten, had geërfd, waarna deze er in 1426 mee beleend werd; ook zijn zwager Willem van Berghe liet zich in 1448 voor 't Loonsche leenhof er mee beleenen. Misschien was 't wel hier zooals elders, dat als twee honden om een been vechten, de derde er mee heenloopt, want zekere Rolman van Arendael, die in 1401 te Cuyck met Well aan de Maas werd beleend, was te dien tijde ook heer van Limbricht, wellicht van wege zijne vrouw Aleydis van Berghe, eene bloedverwant van Adam en Willem.

Of zijn zoon, de roofridder van Reidt, met wien wij kennis maakten in onze bijdrage over 't kasteel Meeressenhoven (Buiten van 27 Juli 1918) ook in betrekking tot Limbricht heeft gestaan, weet ik niet. Intusschen ging het kaatsen met de heerlijkheid Limbricht voort ook na de komst aan 't bestuur der familie van Welkenhuysen en waren misschien de van Berghe's door het aflossen der pandschap uitgeschakeld, althans de dochter van Hendrik van Welkenhuysen, Katharina, bracht door haar huwelijk met Jan Scheiffart van Merode, de heerlijkheid over aan de Merode's. Op Jan volgde in 1451 (2) Hendrik, op dezen zijn broer Willem 1457 (2), in 1515 diens zoon Jan, in 1532 Jan's zoon Salvius en daarna zijn broers Jan en Willem in 1540 (2) en Jan weer in 1542 (3). Alles zou ordelijk zijn gegaan als Anna, de zuster van Willem, den boel niet had verknood door haar 2e huwelijk met Johan v. Vercken, drost te Borne, en onder wier in-

haar huwelijksvoorwaarden met Jan van Streithagen afstand deed Merode, die in een bui van goedigheid aan het jeugdige paar in had overgedragen, niet daarna in 't huwelijk ware getreden en wel met Agnes Walraven van Kentenich, waaruit twee kinderen deele van zijn nicht Maria van Ghoor en haar man werd te niet gedaan. Deze laatste, Jan van Streithagen, had intusschen in 1540 tweemaal Limbricht voor het Valkenburgsch leenhof verheven. Jan van Merode stierf zonder wettige kinderen in 1590. Na hem kwam zijn zuster Maria in 1590 en (na den dood van haar man Adelf van der Horst) (5) in 1614 en 1617 het leen Limbricht Valkenburg, 1617 voor het Loonsche leenhof (nl. 1590 en 1614 te Breyl werd na 1653 als erfgenaam zijner moederlijke grootmoeder Maria van Ghoor, „nièce” van Maria van Merode voornoemd, de heerlijkheid Limbricht in 1619 verheven; hij was de zoon van

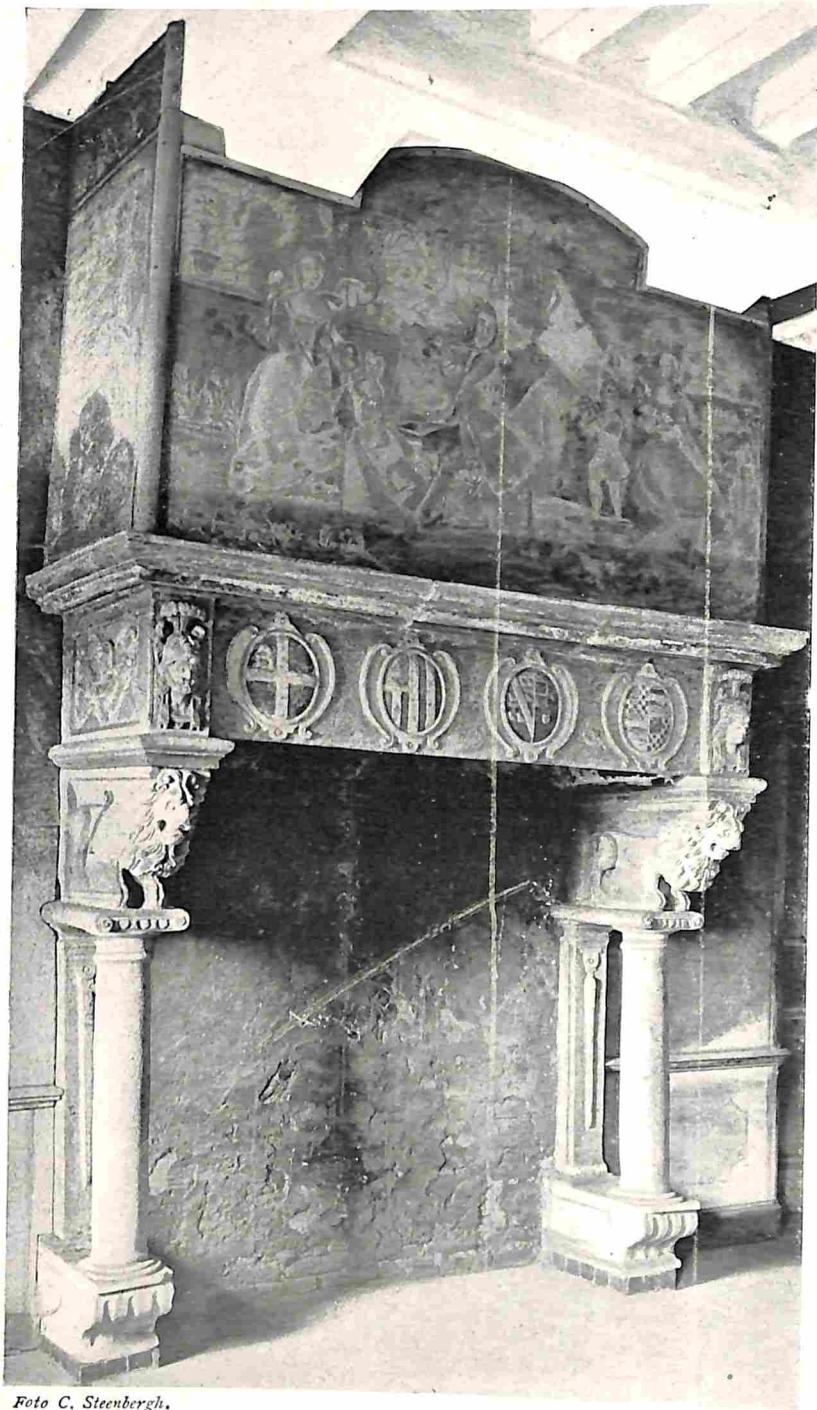

Foto C. Steenberghe.

HET KASTEEL VAN LIMBRICHT.
DE GEBEELDHOUWDE SCHOUW.

Maria van Streithagen (dochter van Maria van Ghoor en Jan van Strijthagen) en Nicolaas van Breyl. Op hem volgden nu Herman Winand 1655, daarna de zusters van deze; Johanna Helena, abdis te Susteren, en Maria Elisabeth 1679, daarna 1684 Frans Nicolaas baron van Bentinck tot Wolfrath (zoon der laatstgenoemde en van Wolfgang Willem baron van Bentinck). 1710 diens zoon Adriaan Constant, de zoon van dezen, Frans Antoon, en ten slotte de zoon van dezen laatste, Maximiliaan Jos. Hyacinth, die de heerlijke rechten door de Fransen zag opheffen en 1810 het kasteel met de goederen aan Henri Jos. Michiels verkocht, wiens nakomelingen 't nog bezitten. De titel van vrije Rijks heerlijkheid was intusschen reeds vroeger verloren.

Nu iets over de geschiedenis der heren. Het kasteel was in vollen luister herrezen in 1630 door de zorgen van Nicolaas van Breyl, een machtig heer, een echten Czaar in zijn heerlijkheid, die niet te vergeefs had gelezen in het boekje hem uit den boedel der voornoemde Maria van Merode toegezonden. „Ons Joncker Johan van Merode herr zu Limbricht ist ons gewaldicher herr... ons Joncker is auch Paus in seinen kirche” (6); zijn zoon Herman Winand was er heksenvervolger bij, want zonder twijfel is met zijn medewerking nog in 1678 een arme vrouw van zijne heerlijkheid als heks vervolgd en gefolterd (7). Voorn. Nicolaas van Breyl, zijn vader, was niet bemind in zijn heerlijkheid, vooral de handhaving der rechten van den banaalmolen en het banaalpanhuis, d.i. het recht van den heer om alleen in zijn molen te laten malen en in zijne brouwerij te laten brouwen, schijnt zijn onderdanen verbitterd te hebben. Hiervan heeft de hertogelijk-Guliksche regeering partij getrokken of in ieder geval van geprofitteerd. Immers de hertog van Gulik, in wiens gebied Limbricht bijna geheel omsloten lag, had gaarne ook deze heerlijkheid onder zijn *souvereiniteit* gebracht en had in 1630—1632 vergeefsche pogingen daartoe aangewend, waarop Nicolaas van Breyl te Brussel hulp bij de Spaansche regeering was gaan zoeken. Eigenlijk was de hertog reeds in de Guliksche aangelegenheden getrokken door de partijen die elkaar Limbricht betwistten, nl. de Strijthagen's, de Merode's en van Vercken's en had hij successievelijk daarmede in 1565, Jan van Merode Willem's zoon, in 1566 de kinderen van Jan's zuster Hendrik en Robert van Vercken er mede beleend. Eindelijk, in 1650, in den nacht van 19 April, kwamen omstreeks 3000 soldaten met ingezetenen van Gulik het kasteel bestormen, gewapend met handgranaten, geweren, bijlen en al wat tot vernieling kon meehelpen. Zelfs de kapel werd niet gespaard, alles geplunderd, vensters, deuren, kasten alles stuk geslagen. Nicolaas van Breyl zelf redde slechts met moeite het leven. Den 18en October des 's nachts weer een zelfde plundertocht, waarbij de Limbrichtenaars hielpen om 't huis te plunderen, het archief te verbranden, met het opzet den heer zelfden te vermoorden, die zich in een gewelfden toren had verscholen, terwijl zijn vrouw zoo mishandeld werd, dat zij in stervensgevaar heeft verkeerd. Daarop toog de heer van Limbricht weer naar Brussel tot den Gouverneur en werd zijn kasteel door soldaten van de Zuid-Nederlandsche regeering ter bescherming bezet. Onder de Bentinck's bereikte de hertog van Gulik van zelf zijn doel: de fabel van den hond en den wolf van La-fontaine vond weer haar toepassing, want voor 's hertogs liverei gaven de Bentincks hun vrijheid als onmiddellijk heer des Duitschen Rijks prijs ten behoeve des hertogs van Gulik. Reeds de over-grootvader van Frans Nicolaas, den eersten heer van Limbricht uit zijn geslacht, nl. Philip Hendrik, Maarten's zoon, zijn grootvader Johan Willem, zijn vader, Wolfgang Willem, waren alle ambtmannen der Guliksche ambten van Borne en Millen, Frans Nicolaas zelf daarenboven kamerheer van den keurvorst van den Paltz, hertog van Gulik en stadhouder der Guliksche leenen, zijn zoon Adriaan Constant geheimraad van den keurvorst, en voorzitter van het Guliksche en Bergsche kamergerecht, ridder van de Keurpaltzische Leeuwenorde. 't Was dus geen wonder dat wij Frans Antoon in 1720 zitting zien nemen wegens Limbricht in de ridderschap der Guliksche staten, wat een bewijs was, dat hij Guliksch onderdaan, niet slechts leenman door persoonlijken leenband, van den hertog was geworden.

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL VAN LIMBRICHT, GEZIEN VAN HET ZUID-OOSTEN.

Het kasteel zelf dient nog beschreven te worden. Het is een vierkant gebouw oprijzend van het terras van een heuvel, boven het water der grachten die het omringen. De onderbouw bevat de kelders in mergelbouw met schietgaten voorzien en ijzeren haken voor 't bewaren van vleesch enz. Verder heeft het twee verdiepingen. Langs een dubbele trap komt men door de poort in een vestibule. Aan de overzijde van het binnenplein is de kleine huiskapel, die van buiten een nisvormigen uitbouw heeft. Rechts is de traptoren; om 't binnenplein liggen de zalen en kamers, alle van meubelen en sieraden ontbloot. In een der vertrekken ziet men een marmeren schouw met het wapen der van Breyl en een ijzeren haardplaat met de geschiedenis van Tobias, (op den haard zelfden 't jaar 1681). Het schoonste is echter de gebeeldhouwde schouw uit het begin der 17e eeuw met de wapens van Strijthagen, van Breyl, Eynatten en Heumen, de grootouders van Nicolaas van Breyl, en zijn vrouw Maria van Eynatten. Daar boven een schilderstuk met portretten, waarschijnlijk van eenige leden der familie Bentinck. Boven de kolommen zijn twee fraai gebeeldhouwde liggende leeuwen, die het schoorsteenblad schragen (zie afb. op blz. 174). Door een brug is het kasteel met de uitgestrekte gebouwen van den voorhof verbonden, welke gebouwen deze in den vorm van [] omringen met de open zijde naar 't kasteel. Daar zijn de pachterswoning, de stallen en schuren.

Wat de lotgevallen van het kasteel betreft, behalve die van de 17e eeuw door ons beschreven, is het tijdens den 80-jarigen oorlog in 1568 door Spaansche troepen bezet geweest, die 1586 in de heerlijkheid nog Spaansch huishielden tegen de onderdanen, terwijl de heer rustig op zijn kasteel te Hemersbach zat. Tijdens de oorlogen van Lodewijk XIV is de heerlijkheid gespaard: 1673

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL VAN LIMBRICHT, GEZIEN VAN HET NOORD-WESTEN.

STEYR. HOEKJE VAN DE GROENMARKT.

door een sauvegarde van d'Estrades, den Franschen gouverneur van Maastricht, en daarna van den Franschen intendant aldaar Dumouceau en in 1676 van Prins Willem III van Oranje-Nassau.

In 1813 diende het kasteel als hospitaal voor de Fransche soldaten der legers teruggetrokken voor de Geallieerden. Honderden zijn er gestorven aan de kwade koorts. De kapelaan van Limbricht Page en kanonik Wemars, van 't Kapittel van Sittard (?) die als offer van zijne naastenliefde aan die ziekte stierf, verpleegden met ongeëvenaarde naastenliefde 7000 zieken van 14 Nov. 1813 tot 6 Jan. 1814, waarvan 683 stierven, die op de z.g. Varkensweide begraven liggen. Daar te midden dier vergeten graven mocht de Fransche Commissie van monumenten in den vreemde wel een gedenksteen oprichten met de woorden van Casimir de la Vigne (als ik mij niet vergis):

Passant que ton front se découvre
La plus d'un brave est endormi.

A. J. A. FLAMENT.

(1) Misschien werd deze overeenkomst later herroepen. Er is veel duisters in de erfopvolging der heeren van Limbricht.

(2) Verheffing voor 't leenhof of de leenzaal van Loon te Curinghen.

(3) Voor 't leenhof van Valkenberg—Willem z. v. Salvius verheef ook 1540, 27 Sept. Limbricht voor 't leenhof van Brabant te Brussel.

(4) Door hun oom Jan v. M. werd na den dood van hun vader Limbricht 1545 voor 't leenhof van Valkenburg voor hem zelve en hem in leen verheven.

(5) Een andere Maria, zuster van Jan, heeft niet bestaan, maar vóór en na haar huwelijk heeft zij de heerlijkheid verheven, vandaar in 1590 Maria van Merode, 1614—1617 Maria van Merode als weduwe van der Horst.

(6) Blijkens afschrift in 't oudste doopboek van Limbricht.

(7) Zij werd geworgd gevonden in de gevangenis (in een kelder van 't kasteel) waar zij opgesloten was. Dat zij geworgd werd is niet zeker, zij kan best in wanhoop, door folteringen uitgeput, zich zelf hebben geworgd.

LEVENSAVOND.

(Slot)

TOEN 't maal geëindigd was strompelde hij met zijn stoel naar buiten en zocht bij de staldeuren zijn middagplekje op, waar de Juli-zon fel tegen den muur blaakte en de kreukels eentonig piepten; hij zat te staren naar de groene wei. Nieuwsgierig kwam de koe bij 't hek, keek dom over de heining als verwachtte ze een groet; de geiten, vastgebonden aan paaltjes, deden moeite naar den ouden man toe te komen, maar hij zag ze niet en staarde als naar iets denkbeeldigs; afwerend strekte hij zijn handen uit totdat zijn oogen zich sloten en hij insliep, het hoofd op de borst, en zijn open mond zachte snorkgeluiden liet hooren.

De bloemen in 't hofje bogen droevig omlaag, de struiken waren bestoven, grijs leek het akkersmaalshout, en de zandweg was muller dan ooit, toen de huifkar schitterde in de zon, voor het bloemenhofje; 't was drukkend warm, alles verlangde naar regen. 't Leek Grootvader alsof alles treurde toen hij 't smalle paadje afliep. Hij nam afscheid van alles rondom hem, even keerde hij zich om voor hij op den grooten weg trad, waar de kar met zijn vroolijken inhoud op hem wachtte. Hij tuurde naar zijn geliefd plekje, als wilde hij het in zich opnemen om de gedachte daaraan mee te nemen; 't was dan toch gekomen dat vreeselijke, waarom toch, waarom?

„Alla Vâ, noe mu'j instappen, anders kommen wie zoo late.”

't Was Diene's luide stem die zijn hart tot in de keel deed kloppen.

„Joa kiend ik komme.” Langzaam wendde hij zich af van zijn wereld en liep op de kar toe. Diene stond gereed hem te helpen instappen. Dirk Jan kwam uit het huisje, schudde Cobus de hand; hij moest te huis blijven, op 't gedoe passen.

„Adjuus Vâ, ik kom es gauw; hier Voader hier, 't is een heele stap, alla jongen help Grôvâ is, gèf den olden man is een hand, adjuus, ik blieve thuus.” Dirk Jan hield nog 't paard vast terwijl Diene instapte en Grootvader goed en wel achterin onder de huif op zijn leunstoel zat en Jenne op zijn knie was geklauterd. Diene zat vooraan naast Harmen, die de leidsels hield. Stil tusschen de vroolijke drukke kinderen, omringd door zakken, manden en zijn kist met kleeën, zat de oude daar als een stuk verhuisgoed. Rumoerig vol plannen waren de jongens; Moeder ernstig stijf haar arm om de mand eieren, berekenend wat haar boter zou opbrengen, wat de kosten zouden zijn voor een nieuw boernetje voor Jenne en een jak voor Hendrekien, zoo een van fijn merinos; o, ze moest veel bestellen en dan 't koffiedrinken bij den kruidenier, het toppunt van den dag, die bijeenkomst in de kamer achter

den winkel, waar op de lange tafels de koffiekannen stonden met de kraantjes onderaan, waar ieder zich kon intappen, naar hartelust koffie slurpen en praten over 't lief en leed dat was voorgevallen sinds den laatsten marktdag bij de boerenfamilies in den omtrek.

Wat zollen ze wel zeggen, as dat Voader noar Siemenshoffien gong; ze zollen der wel achter der rugge over kwebbelen, moar dat kon der niks schelen, ze most et toch zelve weten. Stiene Weenink had geeneens kienders en heur Môder was der ook op en ze mosten ook nie vergeten, dat zij, Diene Hoogeveen, centen had, den olde zol der bediend worren, hie hoefden niks te doon.

Harm zat ernstig te kijken, strak voor zich uit, op 't paardenlijf en liet de zweep kittelen op nek en schoft als hij vliegen bespeurde die zijn bles zouden kunnen hinderen, en de kar hotste en hobbelde over den zandweg; de inzittenden werden geschud en gestooten; rumoerig druk was 't onder de huif. 't Jonge volk was vol plannen; schreeuwend, krijschend vertelden ze elkaar wat ze zouden doen, o! ze waren nu gauw aan de poort van 't stadje. Jenne klapte in haar handjes en zong haar hoogste liedje uit, de kleine jongens telden hun centen, wat zouden ze koopen? Drop of zoo'n lange pijp pepermunt? Hendrekien peinsde over een schotsch zijden halsdoekje, waarvoor ze gespaard had en ze wilde kuieren over de wallen en voor bij de poorte, daar stond de koekkraam. De freule van 't kasteel kon niet meer verwachten, verlangen van haar reis naar de Riviera dan Hendrekien van haar tocht op de boerenkar naar de stad. Voor en achter hun voertuig reden karren en boerenwagens; nette gele Utrechtsche wagentjes, waarin deftige gekornette vrouwen stijf rechtop zaten, hunne hoeden hoog versierd met bloemen en veeren, de linten strak onder de kin gebonden, zelfbewust evenals hun welgedane mannen, haalden hun in 'ten reden voorbij.

„Deftig spul,” beweerde Diene, „die stapt af bie 't loozement. 't Is een schande zoo'n spektakel as die kienders achterin maken, wat mosten de luu der wel van denken.” Diene gevoelde zich verplicht haar Moederlijk gezag te laten gelden. „Alla scheidt er uut, Grôvâ wordt veuls te meu.” Goedig knikt ze naar den ouden Cobus. „Zit ie goed? Wie bint er noe over en stief ketierken, wie goan eerst noar 't hoffien, dan hê'j rust.” Opeens met een felle schreeuw naar Jenne: „deern wat zit ie toch te wiemelen, alla der af, ie maakt den olden man veuls te meu, wil ie wel is maken as da'j hier kump.”

Jenne klauterde over de zakken en manden naar de voorbank, blij dat ze zoo vooraan mocht zitten en 't eerst de poort zou zien; haar vroolijk gezichtje piepte uit de veeren van haar boernetje als een bellefleur tusschen de groene blaadjes.

Grôvâ zat voor zich uit te staren, krampachtig hield hij met zijn handen de stoelleuning vast; in lang was hij niet naar stad ewest, de botten déjen um pien van 't schudden en der lag nog wel een kussen op zijn stoel. Hie gonk noar stad; „stad-stad-stad,” zoo hotste ie heen en weer. Altied hoorde hij, „stad-stad-stad.” 't Beangstigde, 't bekleemde hem. Kwam er toch maar een eind aan den tocht!

„Doar hê'j de brugge en de witte poorte!”

De voerman strekte zijn zweep in de richting van 't stadje, de binnen zittenden klauterden naar voren om te leunen over de schouders van de zittenden op den eersten rang en reikhalzend tuurden ze naar 't beloofde land. Grôvâ alleen bleef achterin, angstig geklemd aan zijn stoel, en hotste „stad-stad-stad”.

't Voertuig ratelde verder, voetstaps reed het over de brug en eindelijk hobbelde het over de veldkeien van 't stadje. De jonge gezichten gluurden om de huif de groote wereld in; 't was alles zoo heerlijk, de zon scheen zoo mooi, 't was een dag vol beloften

en Hendrekien zag tot haar groote geruststelling de kraam van Saar en van verre glinsterden haar de zijden halsdoekjes, de bonte linten en lappen tegen.

„Kwam er toch maar een eind an,” dacht Grôvâ; hij hotste hier op de keien meer dan ooit, maar niemand lette op den ouden man totdat de kar een zijstraat indraaide. „Ja noe gongen ze Grôvâ wegbrengen; nog voorbij het weeshuus, dan over 't pleintien en daar was de groote poorte van 't hoffien.

„Grôvâ, wie bint er,” riep Hendrekien en allen keken om naar den ouden man. Het paard hield stil en de kinderen stonden haast tegelijk op den grond en kibbelden wie de bel zou luiden; stil werden ze toen het diepe klokgeluid achter de poort weergalmde. Moeder Diene en Harmen hielpen oude Cobus bij 't uitstappen; 't was een toer hem op de straatsteenen te krijgen; versuft stond hij daar en keek wezenloos op 't kiezelsteenen stoepje, waarin met zwarte steentjes de silhouet van een oudje gemetseld was. Hendrekien bracht hem zijn stok en onwillekeurig hield hij hem als 't steenen oudje in de stoep, de twee handen op elkaar, geleund voorovergebogen over zijn onmisbaren steun; hij stond daar stil, onbeweeglijk, als verdiept in de voorstelling op den grond.

„Kiek es Grôvâ, boven de poorte, doar hêj der ook nog twee,” riep Jenne met haar handje naar boven wijzend; ze werd ongeduldig toen Grôvâ naar beneden bleef staren; ze schudde zijn handen, rukte aan den stok: „kiek noe, boven de poorte, zie ie et Grôvâ?”

„Joa kiend,” en langzaam keek hij omhoog. Moeder Diene laadde met Harmen de kist en den armstoel van de kar. Overmoedig trokken de jongens nog eens aan de bel.

„Heur ie Grôvâ,” fluisterde Jenne beklemd, bij 't hooren van het diepe geluid.

„Joa kiend,” knikte de oude.

Een van de poortdeuren viel naar binnen open; in de opening stond een jong meisje, gekleed als Hendrekien. 't Was Lammertje Gulling, het dienstmeisje van den rentmeester; lachend knikte haar rond boerenkopje.

„Jeluu komt zêker den olden brengen, komt er moar in.” Allen gingen binnen behalve Harmen die geheel vergeten had Grôvâ gendag te zeggen; „de poorte was al weer dicht ewest veur dat ie der eume gedacht had.”

't Was der toch mooi, dacht Moeder Diene, en Hendrekien was der stille van, 't was krek of ie in de kärke kwam en 't was toch heel wat anders. In den bloemenhof, achter de poort, stonden de bloemen zoo frisch alsof er geen droogte geweest was, keurige smalle paadjes met kiezelsteentjes belegd liepen recht door 't fel groene gras, dat kort geknipt, als een fluweel bekleedsel leek; nog nooit hadden ze zulke groote violen gezien, geen verflensde roos stond op 't perk en 't hege, vierkant daaromheen, was hoeks geschoren, „krek een muurtien,” vond Jenne.

Alles stond in 't gelid, zoo stijf en voornaam alsof het niets met de buitenwereld te maken wilde hebben.

„Grôvâ, kiek toch wâ mooi!” riep Jenne; ze huppelde op het felgele klinkerpad, dat als een breede kraag rondom het bloemenhofje lag, ze wees met haar handje recht uit; daar tegenover de poort lag 't groote huis in al zijn deftigheid; vier hardsteenen stoep treden leidden naar den hoofdingang, ringetjes-gordijnen bedekten halverwege de ramen aan weerszijden van de deur. „Da's 't kasteel,” fluisterden de jongens zachtjes, ze waren onder den invloed van 't ongewone.

„'t Huus van den rentmeester,” verklaarde Lammertje, „hie is der uut, ik mut oe 't huzien wizen, hie kump van middag zelvrs wel es kieken.” Ze stapte vooruit over 't gele straatje, langs de kleine huisjes die 't vierkante plein omsloten. 't Waren vriendelijke huisjes, met onder en bovendeur, banken onder de ramen waarvoor bloemenrekjes vol roode geraniums; nieuwsgierig keken oude gezichten over de ondergordijntjes, tusschen de felle roode bloemen door naar buiten; een nieuweling op Siemenshof; „woar zol die een plaatse kriegen? Of zol die op de armen afdeeling kommen? Nee, 't was den olden Cobus Harmeling, die hadden centen; verdreid, ze gongen noar 't huusien van doove Doortien zaliger.”

Lammertje liep vooruit, eerst den heelen bloemenhof om; vriendelijk knikte ze de nieuwsgierige oude gezichten achter de ramen toe, noemde voor- en achternamen van degenen die buiten waren. Een wonder jonge verschijning tusschen al die oude menschenkinderen; haar muiltjes klepten, haar rokkenschat deinde, haar gebloemd mutsje en haar oorijzer schitterden in de zon, blij, blozend lachend keek ze de wereld in. Onder den indruk van 't nieuwe volgden Moeder Diene en Hendrekien, dan kwamen de jongens en achteraan liep Cobus met Jenne aan de hand, die zachtjes vertelde van wat ze zag. Uit een van de huisjes schaterde het door-dringend geluid van een kanarie, Jenne moest even voor 't huisje stil blijven staan en Cobus stond geduldig te wachten, turend naar de kleine woningen rondom: „de zonne zol ie hier nie altied zien, zooveul zag ie al wel.”

Lammertje hield op voor een gesloten huisje; „'t was op de kolde kante, moar as 't zomer was ha'j geen last van de kolde en um den winter mu we nog moar nie denken,” troostte ze.

Ze ontsloot de deur en noodde binnen te gaan, zij zelf moest nu weg; ze gong noar de jaarmart en „de tied gonk zoo gauw umme.” Ze zei allen gendag en weg klepten haar muiltjes over de gele steentjes rondom 't hofje.

De „mart”, dat woord had allen tot bezinning gebracht, even hadden ze vergeten dat hun dat genot nog wachtte.

Jenne liet Grootvaders hand los, liep op Moeder toe en herinnerde haar aan de belofte van de pepermuntpijp. Moeder Diene en Hendrekien haalden haastig de kist, die bij de ingang was blijven staan en de jongens sleepten den stoel over de steenen, ze hadden haast, ze mosten weg, de tied gonk zoo gauw umme. Hendrekien dacht met angst aan 't begeerde halsdoekje en Moeder Diene aan haar boter. Grootvader zat midden in zijn nieuwe woonstee op zijn ouden stoel, hij was zoo moe, zoo suf, zoo doezelig in 't heuf. „Noe dag Vâ, ik kom is gauw bie oe,” sprak Diene en schudde den oude de hand.

De jongens waren al zonder groet het huisje uitgegaan, maar werden door Moeder tot hun plicht geroepen.

Allen namen afscheid en verlangden weg te komen. Grootvader bleef achter, starend naar iets denkbeeldigs, de handen krampachtig om de stoelleuning. Hij hoorde de muilen kleppen over de klinkers, de stemmen van de jongens murmelen en Jenne's hoog pretgeluidje boven alles uit. Star bleef hij turen. De scharnieren van de poort knarsten en met een bons viel de deur dicht. Stil was 't op Siemenshofje, alleen de kanarie schalde zijn trillers over 't pleintje uit.

M. VAN KAMPEN.

STEYR.

VAN de Oostenrijksche provinciesteden is Steyr eene der schoonste, antiekste en meest eigenaardige. Reeds door hare ligging munt de stad uit. Waar de beide rivieren de Enns en de Steyr de Alpen verlaten, met haar groene, snelvlietende wateren uit het gebergte in het oeverland van den Donau stroomen en zich vereenigen, ligt — 307 M. boven den zeespiegel — deze op één na de grootste stad van de provincie Opper-Oostenrijk. Boven de diepe inkerving der dalen verheft zij zich op twee heuvelen van ongelijke hoogte; boven het vroolijke groen der loofboomen staat dicht en donker het pijnwoud en in de verte rijst de keten der noordelijke Alpen als een ondoordringbare, met sneeuw bedekte wal in de heldere, ijle lucht van 't hooggebergte. Het lieflijke en levendige, en verder het grootsche en stille der natuur bevindt zich hier dicht bijeen. Maar ook het beeld dat de beide stadsheuvels bieden, wordt door een sterke tegenstelling beheerscht. Daar boven verheft zich luid en rumoerig het gebied van de zeer veelzijdige ijzerindustrie. Van oudsher is Steyr de hoofdplaats van Oostenrijk's ertsverwerking. Reeds in den aanvang der 15de eeuw werden er wapenrustingen, zwaarden en speren gemaakt, die in wijden omtrek beroemd en gezocht waren. Het gilde der messensmeden bezit een keur van 't jaar 1406. De dichtbij gelegen berg-

STEYR. HET „BUMMERLHAUS”.

werken van *Vorderberg* en *Eisenerz* leverden de grondstoffen, uit *Steiermark* kwamen de bruinkolen, uit de beboschte voorgebergten der *Alpen* kwam het brandhout. Onder zulke gunstige omstandigheden, door de landvorsten beschermd en bevorderd, door een flinke, werkzame bevolking volhardend beoefend, bloeide het ijzer-handwerk in alle takken gedurende eeuwen, tot de 19de eeuw zijn omzetting in ijzer-industrie en tegelijkertijd zijn geweldige ontwikkeling bracht. Omstreeks 1840 stichtte *Leopold Wernld* zijn wapenfabriekje, dat door zijn zoon *Josef* uitgebreid en in 1869 tot een wapenfabriek-maatschappij vergroot werd. Reeds in 't eerste jaar kon men hier wekelijks 5000, korten tijd later reeds 8000 geweren bestellen. De op de oude handwerksgeest berustende betrouwbaarheid dezer producten vestigde weldra de aandacht van het buitenland, in 't bijzonder van Duitschland en Frankrijk, maar ook van overzeesche landen, op de jonge onderneming, welke sindsdien reusachtig in bloei toenam. Omstreeks 1890 telde men hier reeds 10.000 wapenarbeiders. De onzinnige wereldoorlog heeft deze getallen tot in het onzinnige doen stijgen. In 1918 werden er door ongeveer 18000 arbeiders iedere week 18.000 hand- en 1800 machinegeweren vervaardigd. Een dreunend, rookend werken vult den fabrieksheuvel met zijn machtige moderne gebouwen.

Door de rivier, wier helder, koel bergwater door den industrieafval roestbruin gekleurd wordt, van dezen gescheiden, verheft zich aan de tegenovergestelde zijde de andere heuvel. Hij draagt de oude, kleinburgerlijke, slapende stad op zijn rug. Een andere wereld doet zich voor ons op. Hier klinkt niet meer het rumoer uit dat gebied van het drukke heden, hier ligt een zeldzaam plekje stil geworden verleden van nauw-aangeraakte schoonheid besloten.

Ook in dit oude stadsbeeld berust de bijzondere aantrekkelijkheid op een overal waar te nemen tegenstelling. Gothiek en barok, die beide in zekeren zin tegenovergestelde bouwstijlen, overheerschen hier. Het omhoogstrevende, ernstige en plechtige staat tegenover het breede, luchtige en vroolijke. Maar zooals ook elders in Oostenrijk, met name te *Weenen*, dat de bouwkunst van *Steyr* in voorbijgaande tijden het meest en best geïnspireerd heeft, is ook hier wat we aanschouwen op velerlei wijze verzwakt, verwaterd en ineengevloeid. In de barokke gebouwen vindt men nog somtijds het gothische portaal, de gothische binnenplaats. Het barokke woonhuis houdt nog somtijds aan de vooruitspringende bovenverdiepingen der gothiek vast, verbreedt ze echter en smukt ze op met de nieuwe versiering. De Oostenrijksche geest van het luchtige, beminnelijke compromis zweeft over alles en doet ons het uit verschillende bronnen komende als een rein, zuiver, gelukkig-stemmend geheel zien.

Het beeld, dat de oude stad in haar geheel biedt, dankt zijn schoonheid aan grotere factoren: aan den flinken ruischenden stroom, die haar beneden bespoelt, aan de op elkaar dringende huizen, die als in wedloop tegen den berg klimmen, aan de spitse gothische en de afgeronde barokke torens, die rijzen boven de schilderachtige massa der gebouwen, en eindelijk aan het slot, dat daar in de hoogte tusschen oer-oude loofboomen tegen den vroolijken achtergrond van den hemel ernstig en voorname afsteekt. Maar bij alles op zich zelf beschouwd, boeit juist het intieme. Geen ruim aangelegde pleinen en straten, geen monumentale meesterwerken van oude bouwkunst, maar stille en smalle, klimmende en kronkelende steegjes, steenen poortbogen en kloekke woonhuizen, hoven en trappen, gesmeed-ijzeren hekken en uitganghorden, allerlei huisraad, bedden, kasten en kachels — deze bescheiden, huiselijke wereld, die de handwerksman voor de „kleine burgerij” geschapen heeft, zij bepaalt den typischen indruk die de stad maakt, zoodra wij ons binnen hare muren begeven hebben. Juist haar intieme eigenaardigheden geven haar heur bijzonder, nobel karakter.

Door een vrij-staande poort en door een nauwe steeg betreden wij haar voornaamste plein, de stadsmarkt. Uit zware, drukkende schaduwen komen wij in een zonnig licht. Uit de stilte in een druk beweeg, dat op marktdagen door de boerenkleederdrachten en boerenwagens ook levendig gekleurd wordt. Met twee lange, zwakgekromde bogen omzoomen de huizen het plein; recht tegenover het Raadhuis staat de marktbron. Uit haar breed uitstaand bekken rijst in het midden een breede steel op, twee geopende bladkelken onderbreken hem; op de bovenste staat een kleine steenen mansfiguur. Die bron is niets bijzonders; in wijden kring vindt men in Duitsche landen dikwijls iets dergelijks. Maar het merkwaardige ervan is, dat ook zij uit deelen van verschillende afkomst is samengesteld, en toch tot een aantrekkelijk geheel is geworden. Met kunst is zoo iets niet te bereiken, maar

slechts door het handwerk. En deze beperkte maar degelijke geest van het handwerk ontmoeten wij ook verder overal; hij verklaart de kracht en bekoorlijkheid van alle overige scheppingen, ook van de alleringste, in dit gebied, waar onvervalscht het handwerk leefde.

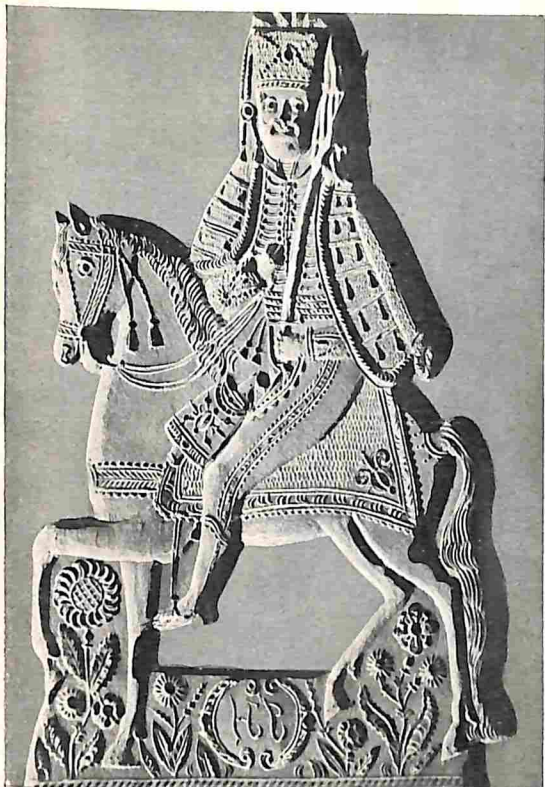
In het midden van een der zijden van het plein aanschouwen we het Raadhuis. Aan weerszijden staan twee breede woonhuizen; hunne zwaar drukkende, scherp omlijnde gothische daken staan op de luchtige en lichte barokgevels en leiden zoo het oog naar het hoofdgebouw in hun midden, het Raadhuis, dat zich in de voornaamste vormen van den barok-stijl, met rococo-achtige ornamenten gesierd, eerst tot de hoogte der beide belendende daken verheft, daar met een figuren-balustrade eindigt, vervolgens echter met een slank opstijgenden toren naar den hemel streeft, — voor de schippers op de Enns een van verre zichtbaar kenteken. Zelden treft men in de Oostenrijksche provincie een zoo oorspronkelijk en voornaam gebouw van de profane kunst aan. En weder is het de geest van het handwerk, die ook hier het beslissende woord schijnt te spreken. Want uit de wijze, waarop Barok en Rococo zich de hand reiken, waarop de strenge kern van 't gebouw door verschillende verdeelingen verlichtigd wordt en toch de versieringen overal het geheel verlevendigen, spreekt de volkseigene zin en geest van den handwerksman, die over de ernstigste bedenkingen der kunst met speelsche bevalligheid heenglijdt.

De huizen aan de Markt behooren tot twee verschillende typen. Het eene is het gothische. Bij dit richt zich het huis met zijn smalle zijde naar het plein; boven den sterken onderbouw rijst het met spanen of pannen gedekt dak massief omhoog en vormt een gevel, die meestal nog de vensters van een bovenste verdieping bevat. Het mooiste voorbeeld van dit type is het zoogenaamde „Bummerhaus”. (Zie de afb. op blz. 177). Het is zelfs op den van oude monumenten zoo rijk voorzien Oostenrijkschen grond een kleinood dat nauwelijks met een ander vergeleken kan worden, en reeds wegens dit ééne karaktervolle werk is deze stad bezienswaardig. Want als een zuiver behouden burgerlijk woonhuis uit zoo oude tijden heeft het een bijzonder zeldzame waarde. Boven het dikke muurwerk van de benedenverdieping springt de eerste verdieping onder een half pannen dak als een erker naar voren; aan haar benedenrand loopt een sierband met steenen halve cirkels door, tusschen de vensters zijn slanke blindbogen ingevoegd; breed vangt het dak aan, steil stijgt het omhoog, schuift over de helft van de gevelzijde zijn pannen dak heen en omvat de bovenste, smalle verdieping, waar nu weder de ingevoegde blinde steenen bogen verschijnen, die een sierlijk gothisch dubbel-venster in hun midden nemen. Er zijn nog vele van zulke gothische woonhuizen in *Steyr*, maar geen enkel is zóo mooi, geen enkel zoo in oorspronkelijken toestand gebleven. En bijna hetzelfde geldt ook voor de binnenplaats. Smal en hoekig is de binnenplaats achter het „Bummerhaus”, zij is onregelmatig, onrustig gevormd; bogen van allerlei soort — vlakke en hooge, spitse en ronde — wisselen elkaar af, in de bovenste verdieping ziet men een arkadengang loopen met vlakke en gedraaide steenen zuilen, daken van elken vorm, met pannen en spanen gedekt, dringen hier te zamen. Zelfs een romaansche zuil staat hier nog in de verdieping gelijkvloers. In deze stad met haar binnenplaatsen, die in dit opzicht aan Haarlem met zijn talrijke hofjes doet denken, zijn er nog veel kostelijker en mooier; maar geen is zoo vertrouwelijk als die achter het „Bummerhaus”, geen geeft zulk een diepen kijk op het hart van het gothische bouw-inzicht, dat ook in de binnenplaatsen duidelijk vertelt, hoezeer het naar het warme en gezellige, het intieme en het burgerlijke streefde.

Het tweede type van de huizen aan de Markt is het barokke. Vroolijk en prachtlievend treedt het naast den zakelijken ernst van den gothischen stijl te voorschijn. Terwijl de laatste naar de tijden terugvoert, waarin de handwerkslieden tegen de burgers, en beide te zamen tegen de landvorsten een moeilijken strijd voerden voor hun economische en juridische rechten, is de Barok een even zuivere afstammeling van de 17de, nog meer van de 18de eeuw, toen burgers en adel reeds te zamen gingen. Dan neemt de burger deel aan de luchtige, feestelijke levensopvatting van den adel, die zich in een nieuwe, echt-aristocratische bouwkunst, de Barok, openbaart. Maar weder toont zich de conservatieve houding van den handwerksman van ouder tot ouder, zijn bijzonder vermogen meestal aan den gothischen bouwvorm vast: op oude wijze springen de bovenste verdiepingen boven de gewelfde laagste verdieping naar voren; nieuw is de verbreeding van den gevel, de sterke

STEYR.
TRALIEWERK VOOR EEN VENSTER.

STEYR.

HOUTEN MODEL VOOR EEN PEPERKOEK.

aanduiding van de horizontale richting, de bekleeding van het dak door een gestrekt of omhoog rijkend bovenstuk, in 't bijzonder echter de fijne en beweglijke versiering met reliëfkoppen, festoenen en ornamenten, die meereendeels reeds Rococo-bijdragen zijn. Conservatiever nog zijn de binnenplaatsen. Naast eenvoudige gothische vormen met hooge net-gewelven komt hier de mede-arbeid der Renaissance aan den woningbouw zeer sterk naar voren; boven een regelmatig, rechthoekig grondplan rijzen de muren trot-

sch op, wijken verder uiteen, en laten licht en lucht vrijer toetreden; hooger heffen zich de zuilen en bogen; zij vormen ook in twee, drie verdiepingen boven elkaar open omgangen en verrijken het geheel met menig mooi nieuw motief — zooals een overdekte trap of een voorname balkonleuning — dat door slingerplanten en wilden wingerd allerbekoorlijkst wordt vergezeld.

Aan het bovineinde van het marktplein dringen de huizen weder op een. Hier staat een hecht, ernstig gothisch dubbel-huis, het graanpakhuys; er tegenover een ronde erker met een door spanen gedekt kegelvormig dak. Tusschen beide heeft men een smal doorkijkje op de „Grünmarkt“. Men komt weder bij oude stegen, bij poorten en bruggen, die droomen van hun verleden, en die door het landschap lieflijk omsponnen worden. En zoo is het ook als men de korte steegjes die naar beneden, naar de Enns loopen, afdalt of de steile straatjes naar den slotberg beklimt. Menig trotsch gebouw — gothische kerken en kapellen, het barokke grafelijke slot — krijgt men te zien. Maar deze monumentale bijdragen bepalen niet het typische van het stadsbeeld, want iets dergelijks, en van meer beteekenis, kan men ook elders zien. Maar het onrustige op en neer, de nauwe doorkijkjes, de schilderachtige hoekjes, de voortdurende afwisseling van koele schaduw en open zonnigheid, en het bij het hooger stijgen steeds vrijer, voller ingrijpen van een gezegend landschap — dat geeft het stadsbeeld kleur en karakter.

En dit huiselijke, antieke karakter wordt nu nog versterkt door de vele getuigenissen van een eens bloeiende, wijd-vertakte handwerkskunst. Reeds buiten toont zich de oude ijzerstad door de gesmeed ijzeren uithangborden, die met hun fijne gedraaide armen, met hun bebloemde en van figuren voorziene vullingen in de straten uitsteken en door de vensteren deurhekken, die met de slingers der planten in fantasie en gedurfdheid wedijveren. Maar dan het klein burgerlijke huisraad in de kamers! Welk een verscheidenheid van gothische banken en bedden, van kasten, kisten en stoelen in barok-, rococo- en empirevormen; van kachels ook, in allerlei stijl, die er aan herinneren dat Steyr ook een oude, nog heden befaamde werkzame pottbakkersstad is! En dan ten slotte de houten modellen voor peperkoeken met hunne volkseigene figuren en plantenversiering! Welk een levendige overvloed, welk een kranige zich in schoonheid verheugende handwerksgeest! Met woorden kan men hem niet ten volle schilderen! Zooals hij uit den grond van deze prachtige streek opgegroeid is, zoo zal men hem ter plaatse moeten opzoeken, hem oog in oog nader moeten treden, om zijn kracht en bekoorlijkheid gansch te beseffen en uit zijn verleden de lust tot leven te putten, die het droeve heden zoozeer behoeft.

MAX EISLER.

WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR

DOOR

F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz—Schönberg)

V.

PLUCKS GEBROKEN EEREWOORD.

HET is een vreeselijk ding, je woord te breken. En zeer zeker is het vreeselijk als je behoort tot een groot en trotsch regiment; de afgod bent van dat regiment — en tegelijkertijd de mascot — en meer weet van zijn interne en externe aangelegenheden dan alle sergeants samen — en men zegt, dat zij meer weten dan de officieren.

Pluck was een gevangene op eerewoord sedert dien dag, een jaar geleden in Indië, toen de ordonnans hem ving, toen hij jacht maakte op slangen in de tent van den majoor en hem op vernederende wijze omhoog hield, terwijl hij brabbelde van machteloos woede.

Negen van de tien mannen zouden hem een wezel genoemd hebben en zijn onmiddellijken dood hebben bevolen, maar de majoor was de tiende, en nam hem op zijn knie, gaf hem druiven te eten en zei:

— Drommels! Een jonge ichneumon — he — wat?”

En het was zooals de majoor zei.

Daarom verdeelde Pluck zijn tijd, waarop hij wakker was, tusschen het doden van de ratten in het kamp, het redden van menschenlevens door het doden van vergiftige slangen — hij doodde een cobra van zes voet onder het bed van den majoor — en het maken van afschuwelijke bloedveeten met den fox-terrier van den jongsten officier, de Perzische kat van de vrouw van den kolonel en alle gemeene prairiehonden. Zijn slaaptijd bracht hij beurtelings door op het hoofdkussen en den schoot van den majoor in het kamp, en in de zakken van genoemden heer en den zadelhalster, wanneer zij op marsch waren.

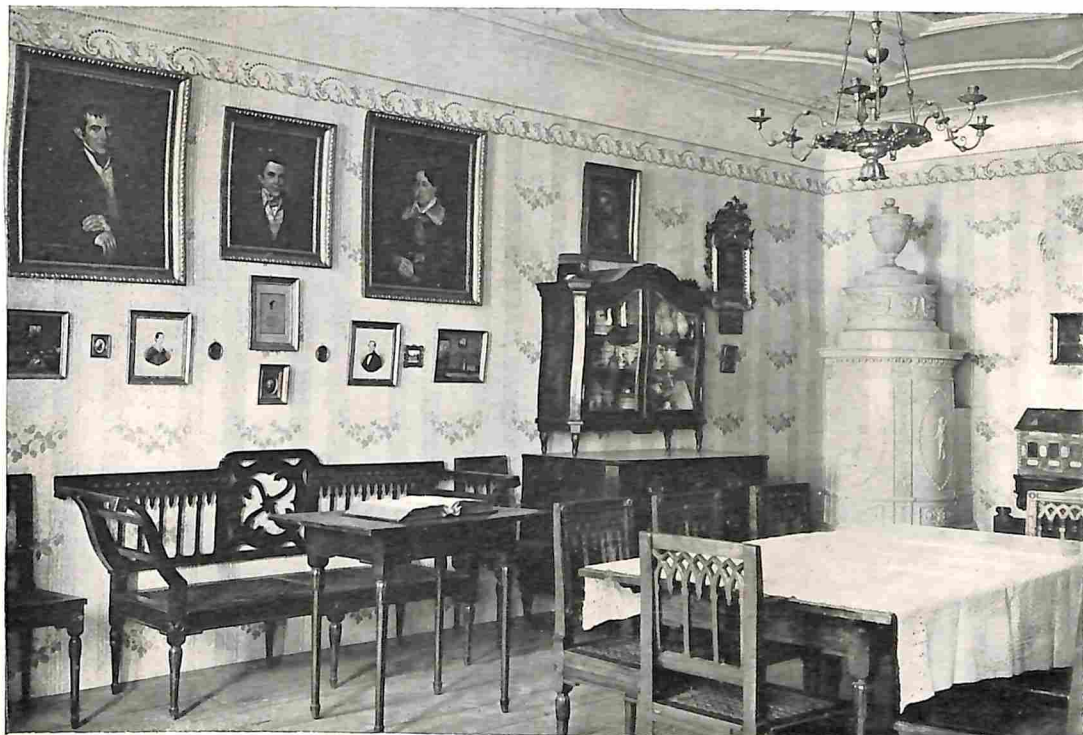
Om deze redenen en eenige honderden andere — meestal van minder evolvende aard — werd hij beschouwd als behorend tot het regiment; en wel zoo, dat toen het regiment naar huis ging om in de kazerne te wonen en nieuwe recruten te werven, Pluck beslist mee moest gaan, want de mascot van een regiment is een heilig ding, dat niet achter gelaten mag worden, al storten koninkrijken ineen. Pluck was een dier vol tegenstellingen. B.v. was het blijkbaar eenig voor een dier waarvan het lichaam zeventien duim mat en wiens staart nog eens veertien en een kwart duim besloeg, rond te loopen op pooten, die zoo kort waren, dat zij nauwelijks den grond raakten. Dat gaf hem een slangachtig voorkomen, waarmee zijn handelingen in tegenspraak waren.

Ook moest hij, te oordeelen naar zijn karakter en zijn voorkomen, behorend tot de wezelsoort, maar in plaats daarvan werd hij gerekend tot een familie, wier officiële naam is Viverridae (civetkatten), een tusschensoort van de katten en honden, terwijl hij op geen van beide ook maar eenigszins leek.

Dan had de Natuur bij zijn samenstelling alle vrees verwijderd gehouden en ik geloof dat een dier, dat zoo klein is en geen vrees kent en een snelheid van bewegingen heeft, welke zelfs die van een slang overtreft, niet gewoon is.

En na al die maanden brak Pluck zijn eerewoord.

De majoor sliep op de veranda van de officierswoningen, die met de kazerne ver aan den buitenkant van een klein stadje

STEYR. BIEDERMAIER-KAMER.

stonden, hetgeen op zijn beurt in een zeer wild gedeelte van Engeland was gelegen. Bovendien was het een heel warme dag.

Het was het tegenoverliggende bosch dat de oorzaak was.

De stijgende rijen esschen en beuken en eiken, hier en daar opgesierd door een sierlijken olmstam of een enkelen ahorn, vormden een droom van schoonheid, waar de wilde houtappelboomen en kersenboomen zich vertoonden in golven van bleek schuim. Deze heele volmaaktheid tintelde van leven — een machtige, zachte stem, samengesteld uit den feeënzang van sijsjes; het fluiten der loome lijsters; het schallend gezang van een enkelen vink; het slaperige, zinnelijke koeren der houtduiven, en boven onder en door dit alles heen het rhythmische, warme zoemen der insectenwereld.

Het was de stem der wildernis, en zij riep hem, zooals zij vroeger of later elken wilden gevangene moest roepen. Zooals zij zelfs elken mensch roept — ten minste eens in zijn leven.

Bliksemsnel was hij het grasveld overgestoken, waar de gespikkelde vliegvangers rusteloos op jacht gingen van het tennisnet uit; en de laurierheggen, waar hij binnendrong, hem onmiddellijk aan het oog ontrokken.

Snel ging hij van de gesnoeide laurierheggen omhoog naar de ongesnoeide bosschen en alles wat de bosschen konden aanbieden. Een oogenblik bleef hij staan om te luisteren naar een woordgevecht tusschen een gitzwarte lijster met een oranje snavel, en een rooden eekhoorn, beide onbewust van het beeld, dat zij vormden tegen het veelintige groen. Hij bleef staan om de figuur te bewonderen van een mannetjes fazant in een open plek van het bosch en verspilde wel een halve minuut om te kijken naar een plek waar groen-en-gele vlasvinken, rose-en-blauwe vinken, en zalmkleurige, grijze en zwarte goudvinken als juweelen schitterden.

Zeer zeker was deze nieuwe, rustige, vreedzame, kalme wildernis — zoo geheel verschillend van de schitterende, wreede pracht van zijn eigen Oostersche wildernis — wel geschikt om een hart dat heimwee had te kalmeeren.

Toen, plotseling, weerklonk een getrippel op de doode bladeren. Oogenblikkelijk ging Pluck plat liggen, drukte zich tegen Moeder Aarde — hoe heerlijk riekte zij — en was er niet meer. Ook dit was een zeker bewijs van zijn verwantschap met de kattenfamilie; want niemand dan een kat of een ichneumon kon zich zoo bliksemsnel onzichtbaar maken.

Het trippelen veranderde in een snel geklop. Een konijn met starende oogen stormde te voorschijn uit een van de stille, grijsblauwe hollen tusschen de dikke stammen, viel bijna over hem en rende voort met de blinde vrees van iemand die den dood ontvlucht. En dicht daarachter volgde de Dood zelf met snelle, golvende slangachtige sprongen — een groote, magere, wreede, onbeschaamde mannetjes wezel.

— Bedenk wel, Pluck, jij kleine schotbejak, waar je ook gaat en wien je ook ziet, gedraag je altijd als een officier en een gentleman", had de majoor meer dan eens schertsend tot hem gezegd.

Dat was echter niet noodig geweest. Was hij niet een ichneumon? Dat is voldoende — alle ichneumons zijn gentlemen, aristocratisch van het puntje van hun kort, spits neusje tot hun fijne, kleine, mooie pootjes.

Een lager staand dier zou het konijn gedood hebben; het ging dicht genoeg langs hem. Maar Pluck ging den wezel in den weg staan, stond op en keek alsof hij wilde zeggen:

— Wat drommel, zoek *jij* hier?"

En de wezel, die — om een ruwe uitdrukking te gebruiken — absoluut „beduvelde" was, groef zijn voorpooten in de bladeren en bleef zeer stokstijf staan. Zijn kleine, wreede, met bloed doorloopen oogen, keken in die van Pluck, en wat hij daar zag was niet geruststellend. Hij was gewend op royale wijze — op veel te royale wijze — angst te verspreiden in deze bosschen, en het eenige, dat hij niet zag in deze oogen, die de zijne open ontmoetten, was vrees.

De twee duivels namen elkander zorgvuldig op als oude, sluwe schermers, wanneer zij voor den eersten keer de degens met elkaar kruisen.

Vreemd op elkaar gelijkend en toch zoo ongelijk, waren zij in hun vreemdsoortigheid. De lange, lenige lichamen op korte pooten waren gelijksoortig en naar hetzelfde plan gevormd. De absolute moed was bij beide hetzelfde. Toch was er een verschil, een verschil van volmaaktheid.

De ichneumon was ietwat verder ontwikkeld, ietwat meer vol-

maakt, ietwat sierlijker, ietwat hooger op den schaal des levens dan de wezel. Zijn betere ontwikkeling vertoonde zich nu door tegenstelling zooals ze zich vroeger nooit had vertoond.

De wezel begon de schermutseling door zich op den indringer te werpen bijna even snel als de blik kon volgen. Waar het snelheid van beweging betrof, kende hij geen enkel dier — behalve de zwarte rat — die hem kon overtreffen. Hij ontmoette dit dier thans echter, want hij belandde bijeen ichneumon, die zich sneller had bewogen, dan de blik kon volgen.

Pluck stond op een meter afstand, en de verbaasde wezel knipte dom met zijn oogen. Pluck was anderhalf maal zoo groot geworden, zijn lange haren stonden met een hoek van negentig graden van zijn lichaam af, zijn staart was als een lampenglasschoonmaker, zijn oogen gloeiden alsof zij door zijn kop heen moesten branden.

Toen begon hij zijn krijgsdans, huppelend op teere pootjes, die nauwelijks den grond schenen te raken, achteruit, en vooruit, achteruit en vooruit voor den vijand heen, intusschen zachtjes in zichzelf brommend op een vreemde, meeslepende wijze.

De wezel deed zelf aan hypnotisme — vinken en jonge konijnen waren zijn beste mediums — maar die gekromde rug, dit eentonige heen en weer slingeren en dit duivelsche, zachte, onophoudelijke gezoem van den ichneumon hield hem aan den grond geworteld. En bij elken draai kwam de ichneumon dichterbij; dat was de truc.

Plotseling, toen hij slechts op een voet afstand was, werd het zoemen luider en de ichneumon stond tegenover zijn vijand, nu op en neer springend, steeds sneller, bij het accompagnement van zijn gaandeweg luider wordend, spookachtig gezang. Hij werkte zich op tot een zeer groote woede.

De tweede sprong van den wezel, was precies een tiende van een seconde meer plotseling dan zijn eerste poging, en zijn tanden gleden hulpeloos door de lange haren.

Toen gebeurde er iets.

De ichneumon was op den rug van den wezel, zijn tanden begraven in den achterkant van den platten schedel van zijn vijand. Toen liep hij weg, en wat er van dien wezel over was, was nergens meer dienstig voor, behalve voor de doodgraverskevers.

Pluck klom daarna aanhoudend door tot hij de zachte schoonheid van het woud achter zich had gelaten.

Even later kwam hij aan een lorkenbosch, waar hij een nest van een kor-

hoen vond. Het was aan den voet van drie boomen — een plomp zaakje, niet goed verborgen. Hij vond, dat in zijn land de vogels verstandiger waren; maar hij wist ook niets van het woord „wildperk" en jachtwetten golden voor hem niet.

Pluck stond een poosje als in gepeins te kijken naar de twaalf groote, roodachtig-gele eieren, licht bespikkeld met rood. In werkelijkheid vroeg hij zich af, van welke soort vogel dit nest wel kon wezen, en waar in duivelsnaam, zij op dit oogenblik was.

Hij wist niet — ofschoon, wanneer hij hun taal had gesproken ieder van de starende landratten met hun gitzwarte oogen het hem had kunnen vertellen — dat de dreunende, machtige kreet — welke slechts door „Peller, peller!" kan worden beschreven, die scheen te komen uit de bovenste blauwzwarte duisternis van een Schotschen pijnboom in de nabijheid — behoorde aan den heer van dit huis.

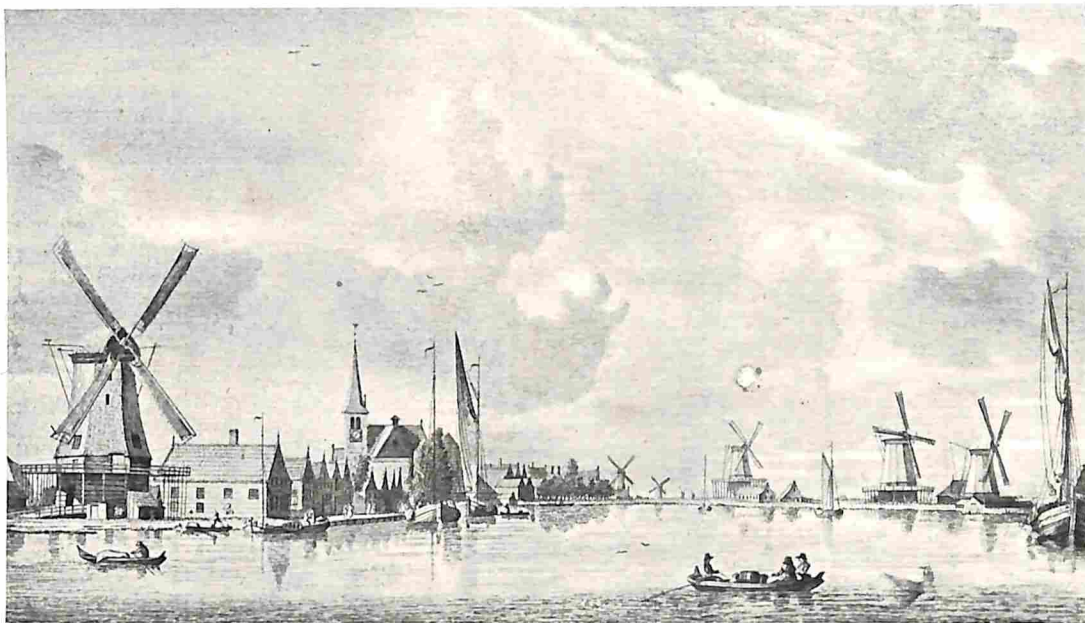
Waar onwetendheid een zegen is, doen de vreesachtigen dappere daden.

Pluck was volstrekt niet vreesachtig, maar hij deed een dapper ding — hij plunderde dat nest.

Nu kan men lang zoeken eer men in deze streken een dier vindt, welks moed groot genoeg is om een korhoendersnet te plunderen; zij kennen hun volkje. En Pluck werd zich bewust dat niet alles in orde was — vijfendertig seconden later. Er scheen als het ware een lawine op hem neer te vallen, met een bijbehorend accompagnement van vliegende twijgen — en het geroep van „Peller!" had opgehouden.

Pluck liet zijn ei vallen, of beter gezegd, het ei van het korhoen, en sprong vier voet opzij. Toen keek hij om en zag spottend naar zevenentwintig duim van een woedend korhoen, dat zwaar neerkwam op de plek waar hij niet was. Hij had haastig dekking moeten zoeken, maar in plaats daarvan ging hij op zijn hurken zitten om beter dat nieuwe phenomeen te kunnen zien.

(Wordt vervolgd).

WORMERVEER IN DE ACHTTIENDE EEUW.